

Motion till riksdagen 2024/25:3381

av **Ulrika Westerlund m.fl. (MP)**

med anledning av prop. 2024/25:141 Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier m.m.

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2024/25:141 i den del som avser skärpta straffskalor för våld eller hot mot tjänsteman, grovt våld eller hot mot tjänsteman, angrepp mot tjänsteman och grovt angrepp mot tjänsteman samt införande av ett nytt brott, förolämpning mot tjänsteman.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förebyggande åtgärder och arbetsmiljöinsatser måste vara en central del av arbetet för att skydda offentliganställda, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera vilken preventiv effekt den föreslagna ändringen i förvaltningslagen får på förekomsten av våld, hot och trakasserier mot offentliganställda och tillkännager detta för regeringen.

Straffskärpningar ska vara evidensbaserade och proportionerliga

Miljöpartiet anser att offentliganställda ska ha ett starkt skydd mot våld, hot och trakasserier. Vi delar regeringens bild av att detta är ett allvarligt problem och att samhället måste agera för att stärka skyddet för de som arbetar i samhällets tjänst. Vi ställer oss däremot inte bakom regeringens föreslagna straffskärpningar, som innebär dels införandet av det nya brottet förolämpning av tjänsteman, dels höjningar av både minimi- och maximistraffet för grovt våld eller hot mot tjänsteman, grov förgripelse mot tjänsteman samt våld eller hot mot tjänsteman och för förgripelse mot tjänsteman av normalgraden.

Miljöpartiet har tidigare varit med och genomfört ett flertal straffskärpningar, exempelvis avseende vapenbrott, våldtäkt och rekrytering av unga till kriminella gäng. Vi har också ställt oss bakom en del av den här regeringens förslag som handlat om att stärka det straffrättsliga systemet, t.ex. när det gäller skyddet av journalister. Det förslaget, som behandlades i proposition 2022/23:106, handlade däremot om att införa en särskild straffskärpningsgrund för brott mot den som yrkesmässigt bedriver journalistik. Förslaget innebar därmed inte en skärpning av straffskalan.

När det gäller de specifika straffskärpningar som regeringen föreslår här, menar bl.a. Civil Rights Defenders, Statens skolverk och Sveriges advokatsamfund att de föreslagna straffskärpningarna inte vare sig är ändamålsenliga eller har stöd i forskning och erfarenhet. De anser också att regeringen inte med tillräcklig tydlighet och tyngd har förklarat och motiverat behovet av en skärpning av straffskalan. På ett principiellt plan kan det ifrågasättas om skärpta straff i realiteten minskar offentliganställdas utsatthet och det bör hållas i åtanke att straffets avskräckande effekter är omdiskuterade, vilket även Institutet för mänskliga rättigheter, kammarrätten samt Göteborgs och Stockholms universitet framhåller.

Mot denna bakgrund delar inte Miljöpartiet regeringens bedömning att det krävs skärpta straffskalor för den typ av brottslighet som uppmärksammas i propositionen. Om straffen för våld, hot eller angrepp mot tjänsteman ska skärpas anser vi att de ska vara effektiva och evidensbaserade, vilket vi och flera remissinstanser anser inte är fallet här. Vi saknar dessutom en bedömning av straffskärpningarnas proportionalitet. Som förslaget nu är utformat ska presumption för häktning gälla vid misstanke om grovt våld eller hot mot tjänsteman. Det har historiskt varit förbehållet de allra allvarligaste brotten. Att då införa obligatorisk häktning utan en tydlig proportionalitetsbedömning menar vi inte är rimligt och rättssäkert.

Påföljdssystemet måste vara sammanhållet och proportionerligt

Vi är också kritiska till att regeringen föreslår en ökad överlappning mellan straffskalorna för brott av normalgraden och grova brott, trots att det i andra lagstiftningssammanhang har förordats en minskad överlappning för gradindelade brott för att säkerställa att hela straffskalan används. Utredningen har även konstaterat att den praktiskt tillämpliga straffskalan för ett brott av normalgraden regelmässigt får anses sluta där minimistraffet för den svårare graden börjar, trots att skalorna överlappar varandra. Därmed ifrågasätter vi nödvändigheten av de föreslagna höjningarna.

Under de senaste åren har ett stort antal lagändringar som inneburit straffskärpningar och obligatorisk häktning i fler fall föreslagits och trätt i kraft. Detta sammantaget med de utökade befogenheter som brottsbekämpande myndigheter fått och föreslås få innebär att den allmänna repressionsnivån ökat. Mot denna bakgrund anser vi att det bör göras en samlad genomlysning av straffskalorna i brottsbalken innan ytterligare skärpningar genomförs. Samma krav har framförts av bl.a. Civil Rights Defenders. Om lagstiftaren fortsätter att höja straffen för enskilda brott utan att göra en samlad översyn, riskerar systemet att bli osammanhängande och påföljder för olika brott inte längre stå i rätt proportion till varandra. Även Lagrådet har tidigare uttryckt flera principiella synpunkter på om tillvägagångssättet med successiva straffskärpningar för enskilda

brott verkligen innebär att straffsystemet fortfarande bygger på en genomtänkt syn och är förenligt med de grundtankar om proportionalitet och ekvivalens som det vilar på.

Förebyggande insatser är avgörande för att minska våld och hot

Som bl.a. Fackförbundet ST framhåller, som avstår från att uttala sig om de specifika straffskärpningar som föreslås här, är hårdare straff inte en helhetslösning när det handlar om att motverka våld, hot och trakasserier mot offentliganställda. Det är i huvudsak andra typer av åtgärder som behövs för att åstadkomma ett starkare skydd för offentliganställda och få bukt med detta omfattande problem. ST pekar särskilt på att mycket kan göras med utgångspunkt från arbetsgivarens arbetsmiljöansvar och i syfte att stärka medarbetarskyddet. Vi menar därutöver att det mest effektiva sättet att minska hot och våld mot offentliganställda är att satsa på förebyggande åtgärder och stöd till de yrkesgrupper som är särskilt utsatta. Det är något även utredningen konstaterar.

Regeringen lägger visserligen fram en del förslag för att skydda offentliganställda på andra sätt än genom straffskärpningar. Ett sådant förslag är att en skriftlig underrättelse om beslut inte ska behöva innehålla uppgift om en beslutsfattarens namn om det kan befaras att personen utsätts för hot, trakasserier eller annan allvarlig olägenhet. Miljöpartiet kan se behovet av att i vissa fall, där det finns en uttalad hotbild mot en offentliganställd, stärka skyddet runt den personen. Samtidigt kan det ifrågasättas om det är en tillräckligt effektiv åtgärd att utelämna namnet. Flera myndigheter är positiva till förslaget, men bl.a. Justitiekanslern, JO och Åklagarmyndigheten ifrågasätter vilken effekt förslaget kommer att ha. Även Lagrådet ser risker med att förslaget inte tillgodoser det syfte som angetts, dvs. att minska offentliganställdas utsatthet. Enligt vår mening bör regeringen noggrant beakta remissinstansernas och Lagrådets kommentarer, t.ex. genom att utvärdera vilken preventiv effekt den föreslagna ändringen i förvaltningslagen faktiskt får på förekomsten av hot, våld och trakasserier mot offentliganställda.

Ulrika Westerlund (MP)

Mats Berghund (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Nils Seye Larsen (MP)

Camilla Hansén (MP)

Jan Riise (MP)